

Må først offentliggøres efter fredag den 25. september
kl. 16.00.

25. september 1987

Deres Majestæt, Deres Kongelige Højhed, mine damer og herrer. Odense Universitet byder Dem velkommen til årsfesten 1987.

Jeg vil her rette en særlig velkomst til repræsentanterne for Undervisningsministeriet og bringe universitetets tak for det gode samarbejde, vi har haft i det forløbne år.

En tak skal også lyde til de tilstedeværende repræsentanter for statslige, kommunale og private institutioner og organisationer, som vi i årets løb har haft et udbytterigt samarbejde med. Det glæder os at se så mange repræsentanter fra alle dele af det fynske samfund her i dag.

Endelig skal jeg byde velkommen til universitetets egne ansatte og studerende. Et specielt velkommen skal lyde til de mange nye studerende, vi har fået. Der har været en overvældende tilgang af nye studerende i år. Det er vi glade for. De studerende er jo den næring, universitetet lever af. Der er dog et men. Når man ved naturvidenskab har fået så ekstraordinært mange

studerende, skyldes det blandt andet, at man her på ministerens bud har haft frit optag. d.v.s. at alle med en studentereksamen kunne komme ind. Det er ikke hensigtsmæssigt. Jeg skal ikke her gå ind i diskussionen om, frit optag er ønskeligt eller ej. Vi kan leve med mange adgangssystemer. Skal der imidlertid være frit optag, skal det være ved alle områder. Vi kan ikke leve med et frit optag ved naturvidenskab og stramme adgangsbegrænsninger ved andre studier. Det er til skade for naturvidenskab, og det er til skade for de studerende. Ingen kan være interesseret i, at en studerende, der i følgende rækkefølge har ønsket at blive jordemoder, læge, sygeplejerske, akademiingeniør og biolog, til sidst ender ved naturvidenskab i Odense, fordi der her var fri adgang.

Når man ved årsfester skal se tilbage på begivenheder i universitetets liv, er det ofte de økonomiske kriser, der tiltrækker sig opmærksomheden. Det er glædeligt at kunne sige, at vi i årets løb ikke har været udsat for de store økonomiske rystelser. 1987 må siges at have været et økonomisk rimeligt år for universitetet. Der truer mørke skyer i horisonten; men man kan jo altid håbe, at et uvejr ændrer kurs. Det betyder ikke, at der ikke har været kriser for universitetet. Jeg skal her beskæftige mig lidt med det, jeg vil kalde "majkrisen", hvor den danske pres-

se var i fuld gang med at nedlægge det lægevidenskabelige hovedområde ved Odense Universitet.

Hvad er egentlig en krise, og hvad indebærer den? På kinesisk hedder krise wei-ji. Det skrives med to tegn, wei betyder fare, og ji har oprindelig betydet affyringsmekanismen på en armbrøst. Efterhånden er ji i moderne kinesisk så gået over til at betyde mulighed for, at noget går galt. En krise er altså det punkt, hvor situationen har udviklet sig så langt, at der er mulighed for, at den bliver farlig. På dansk har ordet muligheder i modsætning til det kinesiske ji også et positivt indhold. Man har nogle muligheder for at gøre noget, og ud fra dette synspunkt er krise ikke blot noget negativt, men noget der kan give stødet til eftertanke, nytænkning og nyskabelse.

Vender vi nu tilbage til det lægevidenskabelige hovedområdes problemer, så er der sket det, at man i de senere år har nedsat optaget af medicinske studerende drastisk, og det er det, der har skabt lægevidenskabs problemer. Der er nemlig en direkte sammenhæng mellem antallet af studerende og de penge og stillinger, hovedområdet får tildelt på finansloven. Når man har ønsket at nedsætte studentertallet, er det, fordi nogle mener, at der er fare for overproduktion af læger, og cand.med.'er bliver jo læger!

Ja, det er de jo blevet, siden lægeuddannelsen startede; men hvem siger, at de absolut skal det?

Jeg kan ikke lade være med at sammenligne cand.med.-studiet med cand.polyt.-studiet, der jo fører til en ingeniør. Der er næppe tvivl om, at udviklingen af ingeniørkundskab historisk set har haft militære motiver. Man havde behov for en militæringenior, der kunne bygge broer over vandløb, opføre fæstningsværker, konstruere krigsmaskiner og lignende, der var til gavn for krigskunsten. Man fandt hurtigt ud af, at disse færdigheder også kunne anvendes i det civile liv, og man begynder at uddanne civilingeniører. Nu havde man to slags ingeniører. Efterhånden som tilværelsen blev mere kompliceret, blev det ikke muligt for een slags ingeniører at bygge huse, konstruere maskiner, udforme skibe og udvikle kemiske processer. Man skabte derfor efterhånden en lang række forskellige cand.polyt.-uddannelser med hvert sit speciale. Man ville her aldrig få den tanke at kræve, at bygningsingeniøruddannelsen skulle indeholde elementer, der senere gjorde det muligt for bygningsingeniøren også at fungere som svagstrømsingeniør.

Indenfor det lægevidenskabelige område er man blevet stående på "militæringenior-niveauet". Der er kun een uddannelse, og uanset hvad den senere skal bru-

ges til, så skal den, der er blevet cand.med., have en viden, der gør det muligt for ham også at fungere som læge!

Et sådant krav gør det umuligt indenfor den normerede studietid at uddanne cand.med.'er med en rimelig specialisering indenfor ikke medicinske områder, så de kan bruges andre steder end i sygehussektoren eller i almen praksis. Heri ligger i virkeligheden lægevidenskabens krise. Jeg skal ikke her forsøge at vurdere, om det er rigtigt, at der er fare for en overproduktion af læger. Det er i hvert fald et velkendt fænomen, at en virksomhed er meget sårbar, hvis den kun har ét produkt og kun ét marked at afsætte dette produkt på - på samme måde med lægevidenskab.

Man kunne for nogle år siden opleve, at den lægevidenskabelige dekan ved aflæggelsen af lægeløftet beklagede, at så mange af de nye cand.med.'er måtte se arbejdsløsheden i øjnene. Et halvt år senere, da et nyt hold skulle aflægge løftet, kunne samme dekan sige til dette hold, at de var heldige, de havde mulighed for at vælge mellem en række stillinger. - Der var i mellemtiden kommet en ny overenskomst på sygehusområdet! Dette skift fra arbejdsløshed til mangel på arbejdskraft indenfor et halvt år har sin rod i, at der kun er ét marked for cand.med.'er.

De humanistiske kandidater kom for nogle år siden ud i en lignende situation, da muligheden for ansættelse i gymnasiet svigtede. Humaniora reagerede på udfordringen ved at sætte en række nye initiativer i gang, der skulle give mulighed for uddannelse af kandidater, der var bedre egnede til andre arbejdsområder end gymnasiet. Nu efter 7-8 års forløb kan man begynde at se de positive virkninger af disse initiativer.

De lægevidenskabelige hovedområder har taget meget spagfærdige tiltag til at gøre noget ved deres ansættelsesproblematik. Man har udformet en ny studieordning for at forbedre lægeuddannelsen; det er jo ikke lige det, der er behov for.

Skulle jeg pege på områder i samfundet, hvor der var behov for kandidater med en medicinsk indsigt, men ikke nødvendigvis en læge, kunne jeg pege på levnedsmiddelkontrollen, ernæringsområdet, forskning i medicinalindustrien, konstruktion af apparatur til sundhedssektoren, miljøforskning og -overvågning af økonomien i sundhedssektoren.

Odense Universitets lægevidenskabelige hovedområde har som det eneste taget hul på sundhedsøkonomien ved oprettelse af Institut for Sundhedsøkonomi. Her skal dels forskes i, hvordan man styrer økonomien i sund-

hedssektoren og dels etableres en uddannelse i sundhedsøkonomi. Det er svært at starte noget nyt, og der har været en række problemer omkring det nye institut. Universitetet har i forbindelse med start af nye initiativer - det gælder såvel dette som det arabiske områdestudie og det arabiske informationscenter - gjort en erfaring, som jeg gerne vil delagtiggøre de bevilgende myndigheder i. Det er næsten umuligt at starte sådanne initiativer i det små! De løber en meget stor risiko for ikke at nå skelsår og alder, men dø i en tidlig barndom. Hvis man tror, at et initiativ er værd at satse på, er det nødvendigt at lægge stærkt ud. Man må så fra begyndelsen se i øjnene, at går det ikke selv med en stærk indsats, er der risiko for, at man bliver nødt til at trække tæppet væk under benene på projektet med et snuptag efter nogle år.

Et andet problem i forbindelse med en kandidatuddannelse i sundhedsøkonomi har sin rod i det, jeg lige nævnte. Det er ikke muligt at uddanne en cand.med. i sundhedsøkonomi uden en kraftig studietidsforlængelse, fordi man forlanger, at han skal have en rimelig indsigt i fodens anatomi for ikke at tale om neurokirurgi.

Sigtet med den medicinske uddannelse skal altså ændres, således at det bliver muligt at uddanne en

cand.med. i sundhedsøkonomi, som aldrig vil kunne få autorisation som læge. Sådanne tanker vil formentlig få det til at gibbe i mangen en gammel medicus. Jeg tør slet ikke tænke på, hvordan slig kætersk tale vil blive modtaget i Den Almindelige Danske Lægeforening.

En anden mulighed for at udvide cand.med.'ernes ansættelsesområde består i at skabe overbygninger af f.eks. 2 års varighed indenfor en række specialer som f.eks. miljømedicin. Dette er i tråd med planer, man her i Odense har om oprettelsen af et institut for miljømedicin.

Der har i de senere år været en meget stor interesse for vort ydre miljø, man kan blot nævne diskussionen om vandmiljøplanen, om landbrugets forurening, om den kemiske industris ansvar. Når vi kommer til interessen for det indre miljø: Hvad sker der, når vi udsættes for forskellige miljøpåvirkninger? Ja, så er der nok i befolkningen en stor interesse, men den smitter tilsyneladende ikke af på politikerne. Der sker en sporadisk forskning i miljømedicin ved vore universiteter. En ganske pæn del af denne forskning foregår her i Odense ved Institut for Samfundsmedicin. Der er imidlertid ingen institutter, der er store nok til virkelig at kunne yde en dyberegående

indsats. Odense Universitet arbejder i øjeblikket med tanker om at oprette et landsdækkende institut for miljømedicin. Instituttet skal være et universitetsinstitut, men med snævre relationer til Miljøstyrelsen og Sundhedsstyrelsen.

Odense Universitet har efter min opfattelse særdeles gode muligheder for at skabe den videnskabelige baggrund for et sådant institut. Der eksisterer allerede i dag en stærk tradition i Odense for et samarbejde på tværs af fakulteterne. Der foregår et samarbejde mellem naturvidenskab og lægevidenskab og mellem lægevidenskab og samfundsvidenskab for at nævne de områder, der vil være relevante for et institut for miljømedicin. Sygehusinstitutterne ligger desværre noget isolerede i forhold til resten af universitetet; men det har vist sig ikke at være en alvorlig hindring for et samarbejde mellem de to dele af universitetet.

Det, der var det lægevidenskabelige områdes krise, kan på denne måde blive vendt, således at det fører til en positiv udvikling med en hel ny profil for det lægevidenskabelige område ved Odense Universitet. Det kræver, at der i fakultetet er nogen, der har vilje og mod til at skabe noget nyt. For at det skal lykkes, er det nødvendigt, at der er opbakning o-

veralt i området. Hvis der er alt for mange, der blot trækker på skulderen og siger: "Der er jo ingen, der har anfægtet kvaliteten af vor hidtidige forskning og undervisning, så hvorfor kaste sig ud i noget nyt". Ja, så er det efter mit skøn sikkert, at nedturen vil fortsætte!

Som det lægevidenskabelige område i disse år møder sin udfordring, møder hele universitetet også samlet en udfordring fra samfundet. Jeg tænker her specielt på erhvervslivet og dets interesse i at udnytte den videnbank, der ligger ved universitetet.

Odense Universitet har i det sidste år på flere fronter haft nær kontakt med erhvervslivets repræsentanter for at undersøge muligheden for et nærmere samarbejde.

Universitetsverdenen har et begrænset kendskab til erhvervslivet og de problemer, der rører sig her. Forskere kan forske, men de ved ikke, hvad industrien kan bruge. På samme måde har erhvervslivet kun vage ideer om universitetets funktion og særegne styrelsesformer og føler sig derfor famlende overfor, hvordan et samarbejde kan organiseres og hvilke muligheder, der overhovedet er.

En meget væsentlig faktor i et samarbejde mellem de to parter er, at de får lov at føle hinanden på tænderne, således at de er klar over, hvor den anden står. Sker det ikke, vil et samarbejde nemt blive en skuffelse, hvor den ene part føler, at den anden ikke vil leve op til de forventninger, man havde haft til samarbejdet.

Den mest direkte kontakt mellem erhvervslivet og universitetet kommer i stand ved, at erhvervslivet ansætter de kandidater, universiteterne uddanner. Det er nok den vigtigste og simpleste vej, hvorved universitetet kan bringe ny viden ud til erhvervslivet. Dette fungerer relativt problemfrit.

Den kontakt, jeg her i dag vil se nærmere på, er den, en virksomhed har behov for, når den står med et eller andet problem, den ikke kan løse ved hjælp af de universitetskandidater, den allerede har ansat. Det kan skyldes, at de ikke har den fornødne viden, eller at virksomheden ikke råder over det apparatur, der skal til. I en sådan situation vil man have et behov for at henvende sig til Odense Universitet - men nu dukker andre problemer op.

Man ringer til telefontestillingen, der ikke har nogen mulighed for at forstå problemstillingen. De

stiller en om til et institut, som heller ikke forstår meget af det, og således er man kasterbold, indtil man forhåbentlig ender det rigtige sted, hvor man ved noget om denne sag. Problemet kan måske løses i telefonen, så er alt godt. Er det ikke muligt, og der skal igangsættes et eller andet arbejde, vil man måske opdage, at det er svært at få nogen til at påtage sig arbejdet, selv om virksomheden vil betale for det. Det giver frustrationer.

Vi bliver her nødt til at kaste et blik på universitetets formålsparagraf, som den står trykt i finansloven. Her står: "Universitetets opgave er at drive forskning og give videregående uddannelse indtil det højeste videnskabelige niveau samt bidrage til udbredelse af kendskab til videnskabens arbejdsmetoder og resultater". Hvis den opgave, der stilles af erhvervslivet på en rimelig måde kan indgå i den eksisterende forskning, er det sikkert let at få nogen til at interessere sig for sagen. Hvis opgaven ikke passer ind i et eksisterende projekt, men kan danne udgangspunkt for et nyt relevant projekt, er det også simpelt. Er opgaven derimod af rutinemæssig karakter, selv om den er meget relevant for virksomheden, ja, så dukker problemerne op igen. Så kan det være svært at få nogen til at interessere sig for den.

- Det skal det også være! Universitetet skal drive

forskning på højt niveau og er forpligtet til ikke at bruge sin tid på rutineopgaver, der lige så godt kunne løses af rådgivende ingeniørfirmaer, konsulenter, Teknologisk Institut eller andre lignende institutioner.

Den europæiske rektorforsamling CRE holdt sidste år et møde i Madrid med arbejdstitlen "Universitetet mellem tradition og fremskridt". Her talte en direktør fra den verdensomspændende britiske kemikaliekoncern ICI om universiteterne og industrien. Han havde et meget kontant syn på universiteternes rolle, idet han sagde: "Universiteterne skal ikke beskæftige sig med at skabe patenter, men med at producere afhandlinger". Hermed mente han udføre grundforskning i modsætning til anvendt forskning. Jeg finder, at dette er en lidt for kategorisk opfattelse af universiteternes rolle i samfundet; men jeg er helt enig i, at universiteterne ikke må tilside sætte grundforskningen for at lave udredningsopgaver. Det vil i længden blive dyrt for samfundet, hvis grundforskningen degenererer. Her må man advare regeringen. I sin iver efter at gøre noget for forskningen har den nok gjort grundforskningen til et stedbarn og satset for stærkt på den målrettede forskning indenfor specifikke områder.

Da vi er klar over, at det er vanskeligt for erhvervslivet at finde ind i universitetsverdenen, har vi søgt Undervisningsministeriet om penge til at oprette et projektkontor eller en "videnbutik". Hvis ministeriet er positivt, vil vi kunne få penge til i to år at drive et sådant kontor. Efter de to år må vi så selv finde andre finansieringsmuligheder. Ideen er, at kontoret skal bemannes med personale med forskningsindsigt, således at de hurtigt kan placere erhvervslivets problemer det rette sted på universitetet.

Hermed har vi løst den første del af problemet. Den anden del, hvordan man får nogen til at interessere sig for problemet, er stadig tilbage. Løsningen på dette ligger muligvis i det, der kaldes forskerparker, forskerbyer eller innovationscentre.

Forskerparker har været kendt i andre lande i adskillige år, men har indtil sidste år, hvor man oprettede en forskerpark ved Aarhus Universitet, været ukendt i Danmark. En forskerpark er en institution, der er tilknyttet et universitet eller et andet videncenter. Forskerparken kan selv eje bygninger, som erhvervsvirksomheder kan leje sig ind i, eller industrivirksomhederne kan opføre bygninger på et område i tæt tilknytning til universitetet. Ideen er, at

virksomhederne skal lægge deres forsknings- og udviklingsafdelinger her. Man kan så have en række faciliteter, kantiner, større apparatur mm. fælles med universitetet, således at de to miljøer åndeligt kan befrugte hinanden.

Universitetsforskningen befinder sig normalt på et stade, hvor den vanskeligt kan udnyttes direkte af industrien. For industriens anvendelse af den er det afgørende, at der skabes udvekslingsmiljøer, hvor en teknologioverførsel kan finde sted. Denne overførsel kan ske i forskerparkens laboratorier.

Der er en lang række eksempler på sådanne succesrige forskerparker fra udlandet. Dette kan dog ikke direkte overføres til odenseanske forhold.

Har en forskerpark en fremtid i Odense? Universitetet ligger her, og der er plads rundt om til en forskerpark, men er der nogen virksomheder, der vil starte med at bygge her? Der er for mig ingen tvivl om, at grundstammen i en fynsk forskerpark skal være fynske virksomheder. Jeg tror ikke, Odense Universitet er internationalt så kendt, at man kan tiltrække udenlandske virksomheder i begyndelsen. Lederen for forskerparken ved Cambridge Universitet har engang sagt: " Det går lettere, hvis man kan starte med et

par nobelpristagere". Her må jeg nok indrømme, at der ligger det lidt tungt for Odense Universitet.

Er det fynske erhvervsliv villig til at satse et større antal millioner kroner på en forskerpark blot på troen på, at det er den rette vej frem? Jeg beklager, at jeg er lidt pessimistisk. En virksomhed som Laboratoriet for Energiforskning kunne have været en begyndelse til en forskerpark. Energilaboratoriet var et barn af universitetet, som, da det voksede op, blev sendt hjemmefra for at klare sig selv. Det gik desværre ikke så godt. Energilaboratoriet gik konkurs i foråret, uden at det fynske erhvervsliv gjorde sig større anstrengelser for at redde det.

Universitetet har i det forløbne år på flere fronter ført forhandlinger med erhvervslivet om oprettelsen af en forskerpark, og der foregår stadig forhandlinger. Det endelige initiativ må komme fra erhvervslivet. Der må være en halv snes virksomheder, der erklærer: "Vi vil placere os i en forskerpark! Universitetet ligger her jo allerede, men det bliver der ingen forskerpark af."

Måske bliver konklusionen, at det fynske erhvervsliv ikke kan bære en forskerpark. Så må vi finde en anden måde at samarbejde på. En gruppe ved Handels-

højskolen i København foretog sidste år en analyse af forskerparkproblematikken. De skrev heri: "Selve ideen om at skabe et mere smidigt og effektivt samspil mellem videnproduktion og erhvervsmæssig produktion er rigtig. Ligeså ideen om forskerparker og innovationscentre som rammer for et udviklet samspil er rigtig. Forskerparker repræsenterer imidlertid kun én blandt flere mulige veje at gå. Der er derfor god grund til at vurdere, om man ikke ville kunne komme lige så langt ved en udbygning af de eksisterende samarbejdsmuligheder".

Universitetet har mødt og vil møde mange udfordringer. Vi skal gribe disse udfordringer. Det vil give fornyelser i systemet.

Jeg vil slutte med at citere en skildring af en af Taoismens digtere, Zhuangzi:

Ud over Lü-kløften styrter et kæmpemæssigt vandfald tusinder af fod mod jorden. I brændingen under faldet ses ingen levende skabning.

En dag stod Kongfuzi et stykke fra søens bred og så en gammel mand blive kastet rundt i de oprørte vande. Han styrtede sammen med sine disciple til for at redde den nødstedte. Da de nåede frem, var den

gamle mand klatret op og gik og sang.

Kongfuzi sagde til ham: "Man skulle tro, du var et spøgelse, at du kunne overleve det; men du ser ud til at være et menneske. Hvad er det for en hemmelig kraft, du besidder?". "Ikke nogen særlig kraft" sagde den gamle. "Jeg begyndte at lære kunsten, da jeg var barn. Jeg går under vandet og kommer op med vandet. Jeg følger vandet og glemmer mig selv. Jeg overlever, fordi jeg ikke kæmper mod vandets overlegne styrke. Det er det hele".

Ligesom den gamle mand udnytter vandets meddriven til at nå sit mål, skal universitetet også udnytte den kraft, der ligger i tiden og lade sig rive med og derved nå sit mål og sin overlevelse.